

INDUKTIVNÍ A DEDUKTIVNÍ PŘÍSTUPY PŘI SROVNÁVACÍM VÝZKUMU ZMĚN VNITŘNÍ PROSTOROVÉ STRUKTURY POSTKOMUNISTICKÝCH MĚST

Luděk SÝKORA

Abstract: *The paper discusses the use of inductive and deductive approaches in the comparative research of changes in the internal spatial structure of post-communist cities. It concludes that a combination of both approaches should be used and outlines the sequency of individual steps in the comparative analysis.*

Key words: *post-communist cities, internal urban structure, comparative research, induction, deduction*

Úvod

Od pádu komunismu před deseti lety prodělala města v postkomunistických zemích střední Evropy významné proměny podmíněné zejména přechodem na tržní ekonomiku. Zatímco principy alokace funkcí či sociálních skupin v městském prostředí byly změněny rychle, transformace prostorových struktur měst je pozvolným procesem. Nicméně po deseti letech můžeme pozorovat a analyzovat první výsledky dopadů společenských transformací na prostorovou strukturu dřívějších komunistických měst, zejména změny v morfologii zástavby, v rozmístění funkcí a v sociálně prostorové diferenciaci.

Až dosud se naprostá většina akademických studií transformace postkomunistických měst soustředila na analýzy jednotlivých měst (Sýkora 1999a). Srovnávací výzkum několika měst v jedné nebo více zemích byl spíše výjimkou. Myslím si, že nastal čas, kdy bychom měli začít zobecňovat analyzované proměny postkomunistických měst do modelu transformace vnitroměstských struktur v období přechodu od komunismu ke kapitalismu. Taková zobecnění je možné formulovat na základě využití existujících studií jednotlivých měst, tj. nepřímým srovnáním. Solidnější základ pro vytváření obecně platných modelů však poskytnou jen srovnávací studie postkomunistických měst založené na předem stanoveném přístupu a dohodnutých metodách, tj. na přímé srovnávací analýze.

Smyslem srovnávací analýzy je postižení změn ve vnitřní prostorové struktuře zkoumaných měst, jejich vzájemné porovnání vedoucí k nalezení nejvýznamnějších společných a odlišných znaků a formulace obecných zákonitostí platných pro všechna sledovaná města. Změny můžeme analyzovat na základě (1) analýzy prostorových vzorců dílčích stránek vnitřní prostorové struktury měst (fyzické, funkční a sociální) ve dvou nebo více časových řezech, (2) postižením procesů proměn prostorových struktur (jako např. komercializace, gentrifikace či suburbanizace) nebo (3) rozčleněním území měst na oblasti lišící se charakterem a hloubkou proměn (např. centrum, čtvrtě vnitřního města, sídliště, suburbánní zóna). Srovnávací analýza by však neměla zůstat jen u popisu prostorových struktur a jejich změn, ale zároveň by měla nabídnout i vysvětlení proměn nalezením příčinných souvislostí a nastíněním mechanismů změn prostorových vzorců.

Hlavním cílem příspěvku je diskutovat jednu ze základních otázek spojených s formulací obecného přístupu a metod srovnávacího výzkumu změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst. Je vhodnější ke srovnávací analýze přistupovat spíše na základě induktivních či deduktivních přístupů nebo kombinovat oba postupy zkoumání? Nejdříve nastíním použití induktivního a deduktivního postupu při studiu změn vnitřní prostorové struktury města. Následně pak budu diskutovat přednosti a úskalí využití obou metod v případě srovnávací analýzy několika měst.

Induktivní a deduktivní přístup ke studiu změn vnitřní prostorové struktury měst

Současné výzkumy v sociální geografii využívají různé kombinace induktivních a deduktivních postupů (indukci a dedukci v kontextu geografie diskutuje např. Harvey (1969) nebo Holt-Jensen (1981)). Vzhledem k nashromážděným znalostem o geografické realitě se ryzí indukce prakticky nevyskytuje.

Aplikace formálně čistě deduktivního postupu (ve formě používané v matematice nebo logice) není, v případě poznávání složitých, otevřených a dynamicky se vyvíjejících systémů, které studuje geografie, uskutečnitelná. V následujícím pojednání se tudíž nebudu držet přísného vymezení indukce a dedukce. Použiji volnější interpretace obou postupů. Ty mi poslouží k osvětlení dvou odlišných cest při poznávání změn ve vnitřní prostorové struktuře měst (Obr. 1).

Induktivní postup je založen na široce pojatém shromažďování a třídění informací o stavu i změnách zkoumaného předmětu (v našem případě vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst). Výsledkem jsou utříděné informace podávající přehledný obraz zkoumaných jevů, procesů, problémů, oblastí. Následně mohou být získaná fakta zobecněna a formulovány teorie, modely či zákony, které zdůrazňují zjištěné pravidelnosti (opakující se znaky zkoumaného předmětu). Induktivní přístup je velmi náročný z hlediska požadavků na rozsáhlou empirickou práci. V případě výzkumu proměn vnitřní prostorové struktury měst nám však umožní složit poměrně ucelený obraz. Z uceleného přehledu pak můžeme vycházet při hodnocení významu jednotlivých územních transformací pro celkovou změnu ve městech. Jako příklad induktivního přístupu ke studiu vnitřní prostorové struktury města (nikoliv však prostorových změn) představuje Matlovičova (1998) studie Prešova.

Prvním krokem výzkumu založeného na indukci je rozsáhlý a obsažný sběr informací o stavu a změnách vnitřní prostorové struktury města ve sledovaném období. V klasicky pojaté indukci by se shromažďovaly veškeré dostupné informace a pak by následovalo jejich třídění a generalizace. Současný, poměrně pokročilý stav poznání vnitroměstských geografických struktur a jejich vývoje nám však umožňuje, aby sběr informací vycházel z předem vytvořeného obecného klasifikačního schématu změn vnitřní prostorové struktury města. Klasifikační schéma by například mělo zohledňovat oddělené sledování změn ve fyzické, funkční a sociální prostorové struktuře města a dílčích složek těchto struktur a v rámci nich definovat věcný i územní detail sběru dat a informací. Na základě dosavadního poznání je možné ve schématu identifikovat nejpodstatnější charakteristiky vypovídající o změnách vnitroměstské prostorové struktury a abstrahovat od mnoha méně významných informací. Výsledným efektem v případě sledování změn vnitřní prostorové struktury měst a zejména při srovnávacím výzkumu je zvýšení efektivity výzkumu na základě zjednodušení a urychlení sběru informací při zachování požadavku na zjištění podstatných charakteristik. Východiskem takového řízeného a strukturovaného shromažďování dat a informací je předem připravený koncept nebo model schématu, který vznikne odvozením ze stávajících znalostí měst. Jde vlastně o uplatnění deduktivního postupu pro řešení dílčího kroku v rámci induktivně pojatého výzkumu.

V další fázi induktivního postupu následuje analýza a vyhodnocení shromážděných dat a informací, jejichž výsledkem by v našem případě mělo být zobecnění ve formě modelu změn vnitroměstských struktur. Při studiu změn ve vnitřní prostorové struktuře měst považuji za vhodnou návaznost tří způsobů hodnocení prováděných následujícím způsobem. (1) Nejdříve by měly být odděleně analyzována data a informace charakterizující dílčí prostorové struktury měst, tj. fyzickou, funkční a sociální. Pak by mělo následovat syntetické vyhodnocení za každou z dílčích složek vnitřní prostorové struktury měst ukazující její územní diferenciaci ve městě. (2) Na základě kombinování poznanych změn v dílčích složkách vnitřní prostorové struktury by měly být identifikovány komplexnější procesy proměny fyzického a sociálního prostředí města jeho částí (pokud možno v co nejpodrobnějším územním členění), jako jsou např. komercializace, gentrifikace, suburbanizace, apod. Pro některé kombinace změn ve fyzické a funkční nebo sociální prostorové struktuře města však neexistují speciální termíny popisující procesy proměny. Pozornost je také potřeba věnovat jasným explicitním definicím procesů proměn. (3) Posledním způsobem hodnocení by měla být geografická syntéza ve formě územní klasifikace charakteru a intenzity proměn (o takovou syntézu jsem se pokusil například v Sýkora (1999b)). Výsledná typologie vnitroměstských oblastí, která byla vytvořena na základě identifikovaných změn v dílčích vnitroměstských strukturách a procesů proměny fyzického a sociálního prostředí města, bude zároveň i závěrečným výstupem induktivního postupu při studiu změn ve vnitřní prostorové struktuře měst.

Dedukce je myšlenkový postup při němž vycházíme z poznatků získaných předcházejícími výzkumy a shrnujeme je do základních principů na jejichž základě formulujeme vlastní představu nebo model předmětu zkoumání (v našem případě změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst). Taková představa je odvozována z existujících empirických studií a stávajících teoretických konceptů a vede k formulaci hypotéz, které vytyčují zaměření dalšího výzkumu. Například na základě srovnání

existujících studií kapitalistických a komunistických měst a při předpokladu, že se komunistické společnosti transformují na společnosti kapitalistické, můžeme formulovat hypotézy o očekávaných změnách v postkomunistických městech. Předem tak můžeme vytipovat nejvýznamnější procesy proměn a soustředit se na ně ve výzkumu. Deduktivně založený přístup jsem se pokusil aplikovat ve studii o sociální prostorové diferenciaci v postkomunistické Praze (Sýkora 1999c).

Východiskem deduktivního přístupu je *a priori* vytvořený teoretický koncept změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst. Na jeho základě jsou formulovány hypotézy (proto se někdy hovoří o hypoteticko-deduktivním přístupu) o nejvýznamnějších prostorových změnách. Hypotézy by měly vycházet z obecné roviny dosavadního poznání a definovat zaměření dalšího výzkumu. Na jejich základě by měly být vypracovány metody umožňující operacionalizaci výzkumu s cílem empirického ověření předpokládaných změn. Pak následují dílčí analýzy změn vybraných stránek prostorové struktury a vybraných procesů proměny měst, jejichž cílem je potvrzení nebo případně vyvrácení stanovených hypotéz. Závěrečné souhrnné hodnocení územních změn se vrací k počátečnímu teoretickému konceptu, potvrzuje jeho platnost nebo navrhuje jeho přeformulování popřípadě odmítnutí.

Analýzy dílčích procesů změny vnitřní prostorové struktury města by měly vedle výzkumu změn prostorových vzorců obsahovat i sledování příčin a mechanismů změn prostorových struktur. Cílem analýzy by mělo být vysvětlení prostorových změn na základě odhalení a popsání mechanismů zdůvodňujících, jak a proč ke změnám došlo. Mechanismem může být nejen rutinní opakování určité činnosti vybrané skupiny aktérů v prostředí města (například v případě komercializace rezidenčních budov v centrech postkomunistických měst), ale i jedna významná akce vedoucí k proměně prostorového vzorce (například výstavba části vnějšího městského okruhu nebo obchvatu u menších měst do značné míry změni územní rozložení dopravního zatížení). Důležité je, aby analýza příčin a mechanismů obsahovala výčet nejdůležitějších aktérů, jejich vnitřních motivů a vnějších vlivů na jejich rozhodování a jejich činností vedoucích k prostorovým změnám. Pro vysvětlení změn vnitřní prostorové struktury je pak nezbytné se opírat o poznání skutečností, které prostorové změny ovlivňují. Při vysvětlování změn v sociálně-prostorové struktuře města je například třeba věnovat pozornost změnám v sociální struktuře obyvatel měst (viz např. Korec 1999; Sýkora 1999c).

Induktivní přístup je spíše popisný a všezahrnující. Je vhodnější pro ucelený popis zkoumaného předmětu. V případě předem připraveného obecného klasifikačního modelu zajišťuje i jistou systematickosti zkoumání a následné interpretace výsledků výzkumu. Cílem induktivního přístupu je zejména generalizace rozsáhlých empirických pozorování. Při studiu změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst poslouží především pro vytvoření modelu změn v prostorových vzorcích. Zpravidla však již nenabídne vysvětlení popsaných změn. Proto je vhodná kombinace s deduktivním přístupem.

Deduktivní přístup je vhodné využít pro studium dílčích problémů, u nichž je vedle základního popisu kladen důraz na jejich vysvětlení. Dedukce umožňuje soustředit se na poznání a vysvětlení nejvýznamnějších a/nebo společensky nejproblémovějších oblastí proměn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst. Vzhledem k náročnosti takové analýzy je však deduktivní postup možné využít jen pro poznání dílčích aspektů změn vnitřní prostorové struktury. Může ale dojít k opominutí některých (zpravidla nových) jevů a procesů, které není možné na základě dedukce odvodit. Doplnění dedukce o systematické mapování zkoumané oblasti na základě indukce zvyšuje možnosti se takové chyby vyvarovat. Proto je vhodné souběžně využívat induktivní i deduktivní postupy.

Indukce postupuje od analýzy k syntéze, od specifického k obecnému, od empirie k teorii (teorie chápaná jako zobecnění empirických fakt). Naopak dedukce vychází z formálního teoretického konceptu či modelu a postupuje směrem k analýze, tj. od obecného k jednotlivému. Výsledkem dedukce je však nakonec zobecnění dosažených zjištění, vedoucí k potvrzení nebo úpravě výchozí teorie.

Výsledkem induktivního postupu při studiu změn vnitřní prostorové struktury je jejich generalizace a klasifikace z hlediska významnosti. Výsledkem dedukce je ověření nebo vyvrácení předpokládaných změn a vysvětlení způsobů a příčin procesů proměny vnitřní prostorové struktury města. Zatímco indukce na základě celkového srovnání pozorovaných změn umožní identifikovat nejvýznamnější procesy měnící vnitřní prostorovou strukturu města, dedukce začíná hypotetickou identifikací takového procesu a následně se soustředí nejen na nalezení údajů potvzujících změny prostorového vzorce, ale i na odhalení příčin a mechanismů těchto změn. Indukce se hodí pro extenzivní výzkum prostoro-

vých změn s cílem postupné generalizace dílčích empirických zjištění do jednotné klasifikační soustavy. Dedukce je spíše vhodná pro intenzivní výzkum mechanismů a příčin prostorových změn a propojení popisu prostorových změn s vysvětlením jak a proč k nim došlo. (Pojmy extenzivní a intenzivní výzkum používám ve smyslu prosazovaném Sayerem (1992).)

Při výzkumu proměn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst považují za vhodné kombinovat induktivní a deduktivní postupy. Zatímco významným znakem a výhodou indukce je určitá systematickosti poznání celého studovaného problému, dedukce umožňuje identifikovat a následně analyzovat dílčí klíčové problémy v rámci zkoumaného předmětu. Induktivní přístup pomůže při skládání celkového obrazu proměn vnitřní prostorové struktury města. Dedukce zase umožní cílenou a detailní analýzu nejvýznamnějších procesů změny a jejich podmíněností a popis prostorových změn doplní o vysvětlení toho, jak a proč k nim došlo.

Induktivní a deduktivní postupy při srovnávacím výzkumu transformace vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst

Srovnávací výzkum změn vnitřní prostorové struktury měst nemůže jít do takové hloubky jako analytické studie zaměřené na dílčí stránky proměny individuálních měst. Musí poskytnout celkový obraz a postihnout nejvýznamnější proměny vnitřní prostorové struktury. Za vhodné východisko srovnávací analýzy považují formulaci obecné představy, ve formě teorie či modelu, o transformaci vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst (Obr. 2). Z této představy by měly být odvozeny hypotézy o předpokládaných prostorových proměnách, které by obecně platily pro zkoumanou skupinu měst.

Vytvoření formálního modelu změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst může například vycházet z jednoduchého mechanického srovnání prostorových vzorců kapitalistického a komunistického města (v literatuře se více používá termín socialistické město), a to pokud předpokládáme, že postkomunistické město je trajektorií mezi komunistickým a kapitalistickým městem. Takové jednoduché mechanické srovnání nabízí možnost rychlé identifikace očekávaných změn v postkomunistických městech. Bohužel však nezohlední mnoho dílčích faktorů, které významně determinují průběh a výsledný charakter změn.

Formální model postkomunistického města by tudíž měl zohlednit dopady ve změnách principů utváření vnitřní prostorové struktury, tj. zavedení tržních mechanismů, na reálnou vnitřní prostorovou strukturu komunistického města. Komunistická města měla odlišný charakter zástavby od měst kapitalistických a nemůžeme předpokládat, že dojde k jeho úplné změně, jak by napovídalo mechanické porovnání kapitalistického s komunistickým městem. Při srovnávací analýze postkomunistických měst v různých zemích je pak v teoretickém konceptu a hypotézách nezbytné zohlednit odlišné formy vytváření tržního prostředí i odlišnosti v charakteru dlouhodobě vytvářené prostorové struktury jednotlivých měst. Formulace výzkumných hypotéz by tudíž měla vycházet z otázky: „Jaký bude dopad tržních mechanismů na vnitřní prostorovou strukturu komunistického města“. Jednotlivé hypotézy by měly nastínit, jaké změny a kde v prostoru města lze očekávat, jaké procesy změn budou pro prostorovou restrukturalizaci v postkomunistickém městě nejvýznamnější, a jakým způsobem a proč k prostorovým změnám bude docházet.

V současnosti lze při formulaci počátečního modelu a hypotéz vycházet z již uskutečněných empirických výzkumů, které poukázaly na existenci určitých změn. Přestože jde většinou o výzkumy dílčích jevů a procesů sledovaných v rámci individuálních měst (v českém a slovenském kontextu viz např. výzkum suburbanizace (Muliček 1999, Ptáček 1998), nadstandardního bydlení (Smatanová 1999) nebo gentrifikace (Sýkora 1996)), mohou sloužit k doplnění nebo upravení hypotéz vycházejících z obecnějších a empiricky dosud neověřených úvah.

V případě srovnávání celkových změn ve vnitřní prostorové struktuře postkomunistických měst, nikoliv jen dílčích stránek prostorové struktury, je žádoucí vedle deduktivního přístupu využít i induktivní postup. Při induktivně založené srovnávací analýze by měly být v jednotlivých městech (1) identifikovány hlavní prostorové změny a procesy prostorových změn, (2) změny charakterizovány prostřednictvím fyzických, funkčních a sociálních charakteristik a územní identifikace a (3) určena jejich významová posloupnost. Následovalo by porovnání dílčích výsledků za jednotlivá města. Při srovnání je však nezbytné dodatečně diskutovat definování, vymezení a způsob sledování jednotlivých pro-

cesů změny v každém ze sledovaných měst. V případě lišících se definicí a metod zkoumání se omezují možnosti komparace a ztrácí se její vypovídací schopnosti.

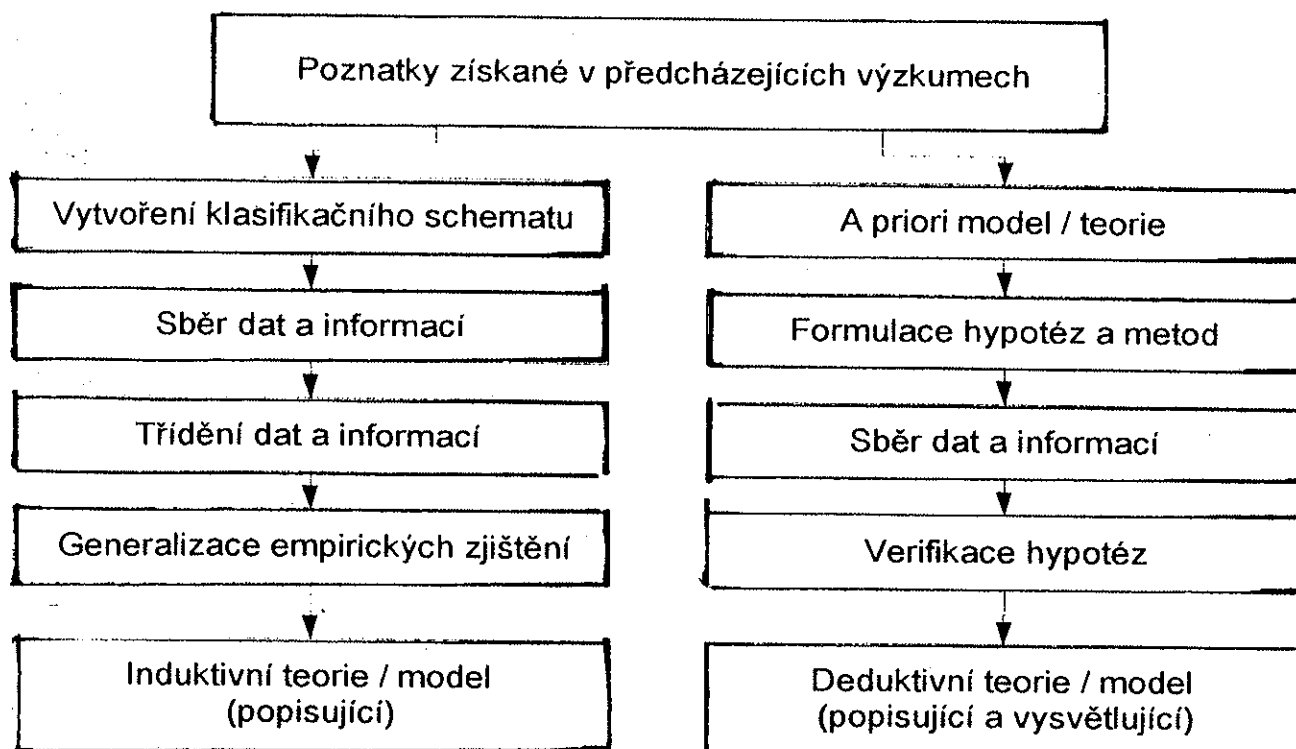
Proto je vhodnější při srovnání vycházet z předem vytvořeného klasifikačního schématu změn nebo procesů změny vnitřní prostorové struktury měst. Klasifikační schéma bude pravděpodobně odvozeno kombinací deduktivní cesty, tj. teoretickou konstrukcí vycházející ze znalostí o městech v komunismu a kapitalismu, a induktivního postupu, tj. generalizací ze známých empirických výzkumů v postkomunistických městech. Takový klasifikační systém může být například připraven ve formě tabulky (Obr. 3), kde sloupce budou představovat dílčí složky vnitřní prostorové struktury města (fyzickou, funkční, sociální) a řádky mohou představovat základní územní zóny města (centrum, vnitřní město blokové zástavby, zóna čtvrtí městských rodinných domků a vil, zóna sídlišť, vnější pás příměstských obcí). Součástí klasifikačního systému bude i soubor procesů vnitroměstských prostorových změn, na jejichž názvosloví, definicích a kritériích pro zařazení do klasifikačního systému je nezbytné se předem sjednotit. Názvy procesů jsou pak vyplňovány do klasifikační tabulky, kterou doprovází podrobný popis a vysvětlení jednotlivých procesů. Klasifikační tabulky by měly být připraveny pro všechna srovnávaná města a následně zobecněna do modelu transformačních změn charakteristických pro všechna sledovaná města.

Využití rozsáhlé všezahrnující indukce pro srovnávací analýzu změn ve vnitřních prostorových strukturách několika měst není vhodné. Takový výzkum lze navíc jen ztěžko uskutečnit. Navíc při srovnávání měst tak velikostně odlišných jako je například Praha a Prešov je rozsah prací na srovnatelném induktivním výzkumu značně neúměrný a v případě velkého města téměř neproveditelný. Dalším významným problémem bránícím podrobnému induktivně založenému srovnání je dostupnost a srovnatelnost dat. Problémy s daty často neumožňují přímá a detailní srovnání.

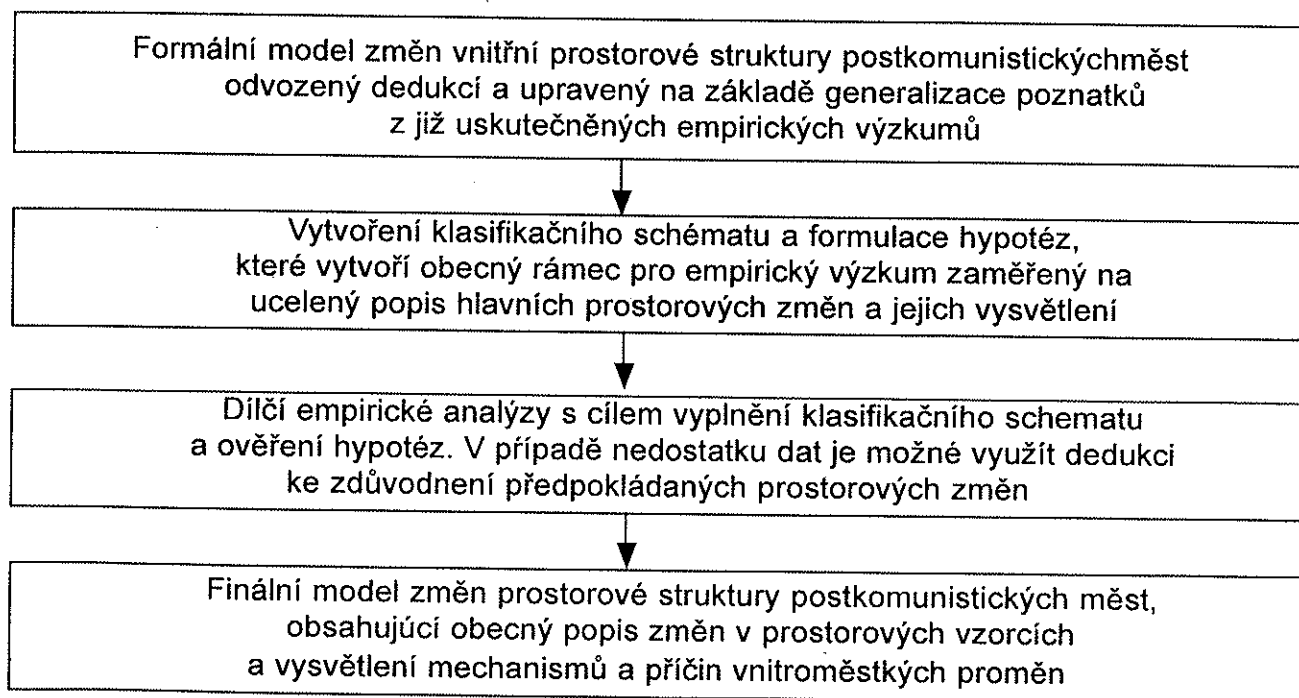
Pokud nejsou údaje zcela srovnatelné nebo když chybí data pro přímé srovnání, můžeme se pokusit využít znalostí a informací, které na možnou existenci prostorových změn poukazují. Na základě dílčích dedukcí můžeme odvodit hypotézy o působení procesů prostorových změn. Existenci procesů a změn pak v takovém případě můžeme dokumentovat dílčími informacemi, které platnost našich domněnek vyslovených v hypotézách potvrzují. Přestože nám takový postup neumožňuje přesné měření a kvantifikaci zkoumaných jevů, lze ho použít k prvotní identifikaci procesů změn vnitřní prostorové struktury.

Při srovnávací analýze změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst je vhodné kombinovat induktivní a deduktivní přístupy. Každý z nich nabízí poněkud odlišnou cestu k poznání rozmanitých stránek změn vnitřní prostorové struktury města. Dedukce slouží především k identifikaci změn, které lze očekávat a kam bychom tudíž měli směřovat naše empirické sledování. Její předností je navíc možnost usuzovat o změnách v prostorové struktuře města na základě obecných principů a nepřímých údajů. Široké empirické založení indukce je naopak vhodné pro souhrnný a ucelený popis prostorových změn. Rozsáhlý induktivní výzkum však lze jen těžko v případě srovnávací analýzy realizovat a je nezbytné jej v některých krocích doplnit deduktivními postupy (příprava klasifikačního schématu, usuzování o existenci prostorových změn v případě omezených empirických informací).

Obr. 1. Schéma induktivního a deduktivního přístupu

Obr. 2. Základní kroky srovnávací analýzy změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst

Obr. 3. Příklad klasifikačního schématu procesů změn vnitřní prostorové struktury města

	fyziké změny	funkční změny	sociální změny
centrum	<i>revitalizace</i>	<i>komercializace</i>	<i>gentrifikace</i>
vnitřní město	<i>stagnace</i> <i>revitalizace</i> <i>úpadek</i>	<i>komercializace</i> <i>deindustrializace</i>	<i>gentrifikace</i> <i>výstavba kondominií</i>
vilové čtvrtě	<i>stagnace</i> <i>revitalizace</i>		
sidliště	<i>stagnace</i> <i>úpadek</i>		
suburbánní zóna	<i>revitalizace</i> <i>stagnace</i>	<i>komerční suburbanizace</i>	<i>rezidenční suburbanizace</i>

Poznámka: Tučně jsou vyznačeny nejvýznamnější procesy.

Literatura

1. HARVEY, D. (1969) *Explanation in Geography*. London, Edward Arnold.
2. HOLT-JENSEN, A. (1981) *Geography, Its History and Concepts*. London, Harper & Row.
3. KOREC, P. (1999) Predpoklady zmien sociálno-priestorovej štruktúry slovenských miest. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis - Folia Geographica XXXII (3)*, 28-35.
4. MATLOVIČ, R. (1998) Geografia priestorovej štruktúry mesta Prešov. *Geografické práce*, roč. VIII., č. 1. Katedra geografie a geoekológie FHPV PU Prešov.
5. MULÍČEK, O. (1999) Prostorové suburbanizační změny v JZ sektoru velkého Brna. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis XXXII - Folia Geographica č. 3*, 63-66.
6. PTÁČEK, P. (1998) Suburbanizace - měnící se tvář zázemí velkoměst. *Geografické rozhledy 7 (5)*, 134-137.
7. SAYER, A. (1992) *Method in Social Science. A Realist Approach*. 2. vydání. London, Routledge.
8. SMATANOVÁ, E. (1999) Problémy rozvoja nadštandardného bývania v Bratislave. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis XXXII - Folia Geographica č. 3*, 361-369.
9. SÝKORA, L. (1996) Economic and social restructuring and gentrification in Prague. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica č. 37*, 71-81.
10. SÝKORA, L. (1999a) The Geography of Post-communist Cities: Research Agenda for 2000+. Příspěvek přednesený na 2. slovensko - česko - polském semináři „Geografické prostredie krajín strednej a východnej Európy, súčasný stav a perspektívy,, 1.-4. září 1999, Bratislava, Slovensko.
11. SÝKORA, L. (1999b) Proměny vnitřní prostorové struktury postkomunistické Prahy. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis XXXII - Folia Geographica č. 3*, 98-103.
12. SÝKORA, L. (1999c) Processes of socio-spatial differentiation in post-communist Prague. *Housing Studies 14 (5)*, 677-699.

Inductive and deductive approaches in the comparative research of changes in the internal spatial structure of post-communist cities

• Summary

The main goals of comparative urban analysis is to reveal changes in the internal spatial structure of individual cities, to identify similarities and differences and to formulate theories and models valid for investigated cities. The comparative analysis should not focus only on changes in spatial patterns, but also offer the explanation of changes through the analysis of casual relations and mechanisms of spatial change. The paper discusses the use of inductive and deductive approaches in the comparative research of changes in the internal spatial structure of post-communist cities. Induction is based on a systematic collection of basic empirical information and following generalisations. It allows us to create a relatively complete picture of various spatial changes. Deduction starts with a priori developed

concept of spatial change, which allows us to identify major expected transformations in urban space. In the following empirical analysis, the deductive approach focuses on the major processes of spatial change and carefully investigates mechanism and casual relation of spatial changes. The author's opinion is that a combination of both approaches should be used in comparative research. However, there are obstacles to use extensive primary empirical research based on induction. Therefore, the author recommends to use: (1) deduction for the identification of expected urban changes and the formulation of research hypothesis, (2) induction for the generalisation of the most important findings from the already accomplished empirical research about intra-urban spatial changes in post-communist cities, and (3) complement it by new investigations to deepen the existing knowledge and extend it into less known but important areas.

Poděkování

Článek je dílčím výstupem projektu „Transformation of Spatial Intra-Urban Structures and their Reflection in Perception: A Comparative Study of Prague, Bratislava, Olomouc and Prešov,, finančně podpořeného grantem č. 2176/308/1999 poskytnutým Research Support Scheme of the Open Society Support Foundation (RSS/OSSF).

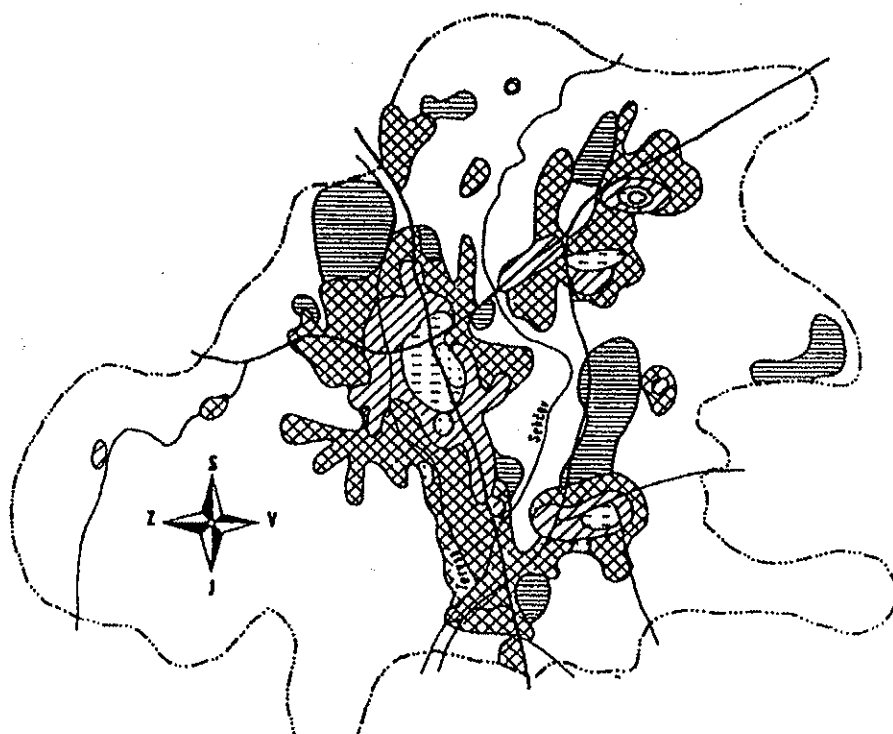
RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D., *Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Albertov 6, 128 43 Praha 2, Česká republika, tel: +420-2-21952253, fax: +420-2- 24920657, e-mail: sykora@natur.cuni.cz, http://www.natur.cuni.cz/~sykora/*

Filozofická fakulta Prešovskej univerzity
Inštitút turizmu a hotelového manažmentu

URBÁNNE A KRAJINNÉ ŠTÚDIE

Nr. 3

Urbánný vývoj na rozhraní miléníí

René Matlovič
editor

Prešov 2000

Obsah/Contents

Predslov	7
A. Geografické aspekty urbánneho vývinu <i>Geographical aspects of the urban development</i>	
Liszewski, S.: <i>Przemiany przestrzenno-funkcjonalne miasta socjalistycznego</i> Spatial and Functional Transformations in a Socialist City	11
Sýkora, L.: <i>Induktivní a deduktivní přístupy při srovnávacím výzkumu změn vnitřní prostorové struktury postkomunistických měst</i> Inductive and deductive approaches in the comparative research of changes in the internal spatial structure of post-communist cities	19
Matlovič, R.: <i>Transformačné procesy intraurbánnych štruktúr Prešova ako odraz celospoločenských zmien v ostatnom decéniu</i> Transformation processes of the intra-urban structures of Prešov as a reflection of the social and economical transition in the last decennary	27
Divinský, B.: <i>Koncepcia morfológického mesta a jej aplikácia na Bratislavu</i> Conception of the morphological city and its application to Bratislava	39
Kulesza, M.: <i>O genezie przedlokacyjnych i lokacyjnych układów przestrzennych miast w Polsce Środkowej (Ziemia Łęczycko-Sieradzka)</i> The origin of the pre-chartered and chartered urban layouts in central Poland (former Łęczyca-Sieradz land)	48
Trafas, K.: <i>Rozwój miast, a problemy rewitalizacji</i> Urban development and urban revitalisation	63
Miszewska, B.: <i>Wybrane elementy zmian morfologiczno-funkcjonalnych w osiedlach willowych Wrocławia</i> Elements of morphological and functional changes in villa-settlements in Wrocław	71
Mládek, J.: <i>Mladé velké obytné súbory (sídliská) - osobitné prvky urbánnych štruktúr Slovenska</i> Large Housing Estates - special elements of the urban structures in Slovakia	82
Korec, P.: <i>Vývoj funkčnej intraurbánnej štruktúry Bratislavy</i> The development of the functional intra-urban structure of Bratislava	90
Kallabová, E.: <i>Brno a jeho funkce na prahu 3. tisíciletí</i> The city of Brno and its functions at the beginning of 3. millennium	99
Popjaková, D.: <i>Transformácia priemyslu Prešova po roku 1989</i> Transition of industrial production in the town of Prešov since 1989	105
Kandráčová, V.: <i>Vybrané aspekty funkčnej transformácie historického jadra mesta Prešov</i> Selected aspects of functional transformation of Prešov historical city	118
Debnár, V.: <i>Urbanistický rozvoj mesta Prešov v deväťdesiatych rokoch 20. storočia</i> Town planning of Prešov in 1990s	126
Szczyrba, Z.: <i>Základní rysy geografické struktury obchodní sítě měst</i> Basic features of geographic structure of towns' retail network	128
Zborowski, A.: <i>Transformacja stref rozwoju regionu miejskiego Krakowa w okresie gospodarki centralnie sterowanej</i> Transformation of the development zones of the Cracow functional urban region in the centrally managed economy period	135
Więclaw, J.: <i>Migracje mieszkańców krakowskich osiedli suburbanalnych</i> Migrations of inhabitants of Cracow suburban areas	142